

طراحی شهری محورهای سبز با رویکرد پایداری زیست محیطی؛ مطالعه موردی: شهر عباس آباد: استان مازندران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۰۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۳

کد مقاله: ۹۱۵۳۹

شکيبا مرادپسندی^۱، مسعود علیمردانی^۲، هومن بهمن پور^۳

چکیده

اهمیت و نقش فضاهای سبز در حیات و توسعه شهر تا حدی است که از آن به عنوان یکی از شاخص های توسعه پایدار یاد می شود. تاثیرات فیزیکی و طبیعی محورهای سبز در سیستم شهری و بازدهی اکولوژی، اجتماعی و اقتصادی آن ها در ساختار جوامع، امری انکار ناپذیر است. هدف از این پژوهش دستیابی به محور سبز تفریحی - گردشگری است که علاوه بر تامین فضایی مناسب جهت تفریح و استراحت به حفظ و تقویت اکوسیستم کمک کند. در این تحقیق سعی شده است تا با طراحی محور سبز ضمن استفاده از منابع طبیعی از آن محافظت کرده و با اتخاذ سیاست های درست باعث تشویق مردم برای کمک به تجدید حیات این منابع گردد. روش این تحقیق میدانی است و اطلاعات به صورت کتابخانه ای - اسنادی جمع آوری شده است و تعداد ۱۲۰ پرسش نامه توسط شهروندان و مسوولین پر گردیده است که نتایج آن در طراحی عرصه طراحی لحاظ گردیده است. سپس با شناخت و تحلیل عرصه ی طراحی و تهیه جدول سوات نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید آن مشخص گردیده است و با توجه به جدول بیانیه راهبردی و نتایج حاصل از پرسش نامه، عرصه مورد مطالعه طبق ابعاد کرمونا طراحی شده است.

واژگان کلیدی: طراحی شهری، محورهای سبز، پایداری، پایداری زیست محیطی، شهر عباس آباد

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه طراحی شهری، دانشکده معماری و طراحی شهری، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، ایران
(shakiba.moradpasandi75@gmail.com)

۲- استادیار، گروه طراحی شهری، دانشکده معماری و طراحی شهری، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، ایران

۳- استادیار، گروه محیط زیست، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، ایران

۱- مقدمه

گسترش سریع شهرها، پیشرفت‌های تکنولوژیکی و گرایش به سوی زندگی ماشینی، موجب آلودگی شهرها، تخریب محیط زیست و پوشش گیاهی شهرها و حومه آن‌ها (زمین‌های کشاورزی و باغ‌ها) و از بین رفتن تعادل اکولوژیکی محیط شده است. از طرفی، با افزایش جمعیت و گسترش شهرنشینی، انسان‌ها به تدریج از طبیعت دور شده و تراکم بیش از حد جمعیت و دخالت در محیط طبیعی و ایجاد محیط‌های انسان‌ساخت، نیازهای زیست محیطی جسمی و روحی انسان را بیشتر کرده است (امینیان، مهدی و همکاران به نقل از پوراحمد، ۱۳۹۳: ۲). ویژگی‌های جوامع شهری امروز سبب ناپایداری انسان‌ها و محیط زیست (محیط طبیعی و محیط مصنوع) شده است (مفیدی و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۵). توسعه فضای سبز شهری که موجب تولید اکسیژن، تعدیل دمای محیط، جذب آلودگی‌ها، تثبیت خاک مخصوصاً در سطوح شیب‌دار، افزایش رطوبت، زیبا سازی محیطی، کنترل آلودگی صوتی و بصری و ... می‌شود، باعث بالا رفتن کیفیت محیط زیست شهری شده و فضای مناسبی را برای تعاملات اجتماعی و گذراندن اوقات فراغت برای شهروندان فراهم می‌سازد. فضاهای سبز شهری به دلیل نقشی که در حفظ و تعادل محیط زیست شهری، تعدیل آلودگی هوا و پرورش روحی و جسمی ساکنان شهر ایفا می‌کنند، ارزشمند هستند (امینیان، مهدی و همکاران به نقل از Dunnet، ۱۳۹۳: ۲). توسعه فضای سبز پایدار یکی از مباحث اساسی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری و ارتقاء کیفیت زندگی ساکنان است. برای دست‌یابی به توسعه پایدار فضای سبز شهری به عواملی مانند ساختار مناسب سازمانی، برنامه‌ریزی و آموزش نیروی انسانی، قوانین و مقررات نیاز است. برای دست‌یابی به توسعه پایدار در فضای سبز شهری، وجود مدیریتی توانا و منسجم و هماهنگی بین بخش‌های دولتی و خصوصی مهم است (مدهوشی و ناصرپور، ۱۳۸۲: ۷).

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

توسعه روز افزون شهرها بدون بهره‌گیری از محیط‌های طبیعی، توازن بین شهر و طبیعت را مختل نموده است. در این میان محورهای سبز همراه با دید به کوه و کریدورهای طبیعی به عنوان یکی از عناصر ساختار اکولوژیکی شهرها می‌توانند نقش موثری در جهت ایجاد تعادل بین فضای انسان ساخت شهر و طبیعت و نهایتاً ارتباط انسان با طبیعت ایفا نمایند و هدف از این پایداری اکولوژیکی، ارتقاء کیفیت زیبایی شناسی زیست محیطی است که در نتیجه ارتباط صحیح انسان و طبیعت و ساماندهی درست محیط انسان ساخت و فرهنگ و محیط طبیعی حاصل می‌شود. بنابراین اهمیت و ضرورت این تحقیق در راستای ایجاد این ارتباط معنا پیدا می‌کند.

۱-۳- اهداف تحقیق

اهداف این مقاله به شرح زیر می‌باشد:

- حفظ و تقویت کریدورهای طبیعی (مانند کوه و جنگل)
- ایجاد و گسترش محورهای سبز
- تشویق پیاده‌مداری
- گسترش تعاملات مردمی
- بهبود سلامت عمومی مردم شهر
- حفاظت از محیط زیست
- طراحی و برنامه‌ریزی در جهت توسعه پایدار
- توسعه گردشگری و تقویت چرخه اقتصادی شهر
- آرماسازی ترافیک سواره و بالابردن امنیت
- تشویق گسترش حضور مردم برای شرکت در تصمیمات شهری

لذا برای رسیدن به این اهداف رهنمودهای طراحی در قالب ابعاد کرمونا (بعد ریخت شناسی، بعد ادراکی، بعد اجتماعی، بعد بصری، بعد عملکردی، بعد زمانی، بعد اجرایی، بعد زیست محیطی) بعد از شناخت شهر عباس آباد و محدوده طراحی و بررسی نقاط قوت، فرصت، ضعف و تهدید، برای رسیدن به پایداری زیست محیطی ارائه شده است.

۲- مبانی نظری

۲-۱ طراحی شهری

معمار و مربی پاتریک نوتگنس^۱ یک بار رای داد، "تا زمانی که نامی برای چیزی نداشته باشید، اطلاعات بسیار کمی در مورد آن دارید". به عنوان نتیجه گیری، او باید اضافه می کرد که داشتن نام برای چیزی لزوماً به این معنی نیست که ما می فهمیم چیست؟ مطمئناً طراحی شهری نمونه ای از این موارد است. برخی تعاریف از طراحی شهری صادقانه منسوخ شده و برخی دیگر قطعاً بیش از حد ساده اند. اما مشکلات موجود در تعریف با این واقعیت که کلمات تشکیل دهنده **شهر** و **طراحی** بسیار لغزنده و مشکل ساز هستند، افزایش می یابد.

کریستوفر جونز^۲ کتاب خود را در زمینه روش های طراحی با حداقل یازده تعریف و توصیف رقابتی از طراحی پیش گفت و اظهار داشت که "فقط حدود یک دهم کلمات مهم بیش از یک بار استفاده می شوند". او سپس تعریف خاص خود را از طراحی ارائه کرد که "شروع تغییر در امور ساخته شده توسط بشر" بود. در یک متن عمومی آموزشی در زمینه طراحی، کن باینز^۳ نوشت: نحوه تعریف شما به کاری که می خواهید انجام دهید بستگی دارد. تعریفی از طراحی که برای طراح مفید باشد ممکن است به یک مورخ کمک نکند و احتمالاً باعث خشم یک فیلسوف شود ... به عنوان یک بیان انسانی، طرح، توضیح مختصر را تقض می کند. کلمات به راحتی نمی توانند آن را نگه دارند؛ آنها به راحتی می توانند آن را تحریف کنند. اگرچه برخی از پیشنهادها سرشار از بینش و ... هستند و باعث می شوند که ما دوباره به نگرش ها و پیش فرض های خود نگاه کنیم اما هر یک به خودی خود کافی نیستند. اینکه هیچ تعریف واحدی از طراحی شهری وجود ندارد امری اجتناب ناپذیر است ... که واقعا احساس ما را از واقعیت طراحی به عنوان یک کیفیت یا فعالیت موجود در دنیای واقعی راضی کند. شهر، شاید باید احساس شود که کلمه ای بدون مشکل است. به عنوان مثال، برخی از متخصصان طراحی شهری اکنون صریحاً مکان های روستایی و مناطق روستایی را از جمله نگرانی ها یا اصول خود قرار داده اند (Alan Rowley, 1994: 179)

۲-۲- محور سبز شهری

آن بخش از محور سبز که در محدوده شهر طراحی و بنا شده، محور سبز شهری نامیده می شود. این فضا در حقیقت بخشی از استخوان بندی یا مورفولوژی شهری را تشکیل می دهد و به بیان دیگر محور سبز در کنار اسکلت فیزیکی شهر تعیین کننده اندام و به طور کلی سیمای شهر است. در تعریفی دیگر فضاهای سبز شهری را می توان نوعی از سطوح کاربری زمین شهری با پوشش های گیاهی انسان ساخت دانست که هم واجد «بازدهی اجتماعی» و هم واجد «بازدهی اکولوژی» هستند. در این میان باغ های میوه در شهر می توانند هم واجد «بازدهی اکولوژیکی» باشند و هم واجد «بازدهی اقتصادی» اما به علت عدم امکان بهره روری عمومی، خصوصی تلقی شده و نمی توانند واجد «بازدهی اجتماعی» باشند. در این بحث، منظور از «بازدهی اکولوژیکی» عبارت است از: زیبا سازی بخش های شهری، تعادل دمای محیط، تولید اکسیژن، افزایش نفوذپذیری خاک در مقابل انواع بارش و ... از دیدگاه حفاظت محیط زیست، فضای سبز شهری، بخش جاندار ساخت شهر را تشکیل می دهد. فضای سبز شهری از دیدگاه شهرسازی در برگیرنده بخشی از سیمای شهر است که از انواع پوشش های گیاهی تشکیل شده است و به عنوان یک عامل زنده و حیاتی در کالبد بی جان شهر، تعیین کننده ساخت مورفولوژیک شهر است. فضاهای باز شهری از یک سو، دربرگیرنده فضاهای سبز موجود و از سوی دیگر، به صورت فضاهایی بالقوه جهت توسعه فضاهای سبز شهری مطرح می شوند. (نقی زاده، ۱۳۹۶: ۵)

البته هنگامی که فضای سبز در کالبد و ساختار شهری قرار می گیرد، به بخشی از سلسله مراتب حاکم بر زندگی شهری گرایش پیدا می کند و به مقیاس های متفاوتی در سطح شهر تقسیم می شود که هر کدام می توانند بر اساس نیازها و شرایط استفاده کنندگان آن، ضوابط و معیارهای جداگانه ای داشته باشند (ضوابط طراحی فضاهای سبز، ۱۳۸۹: ۹).

زمین هایی که به پوشش گیاهی کوتاه (نازک و کم حجم) اختصاص دارد، مثل چمن و مراتع به عنوان «سطوح سبز» و زمین هایی که به پوشش گیاهی بلند یا نسبتاً بلند اختصاص دارند، نظیر جنگل، باغ و ... با عنوان «فضای سبز» دسته بندی می شوند. در واقع سطوحی را «فضای سبز» تعبیر میکنیم، که توسط درختان دارای بعد و حجم شده و تبدیل به «فضای مثبت» گردیده اند. در مقابل فضای سبز سطوحی که عاری از درخت بوده و گیاهان آن منحصر به سطوح چمن و انواع گیاهان پوششی باشند، یک «فضای منفی» یا به عبارت بهتر «سطح سبز» تعریف می شوند.

بر اساس تعاریف مذکور، دو بخش مشترک و مهم را در تعریف فضای سبز می توان استنباط کرد:

1 Patrick nuttgens
2 Christopher jones
3 Ken baynes

- اول: مجموعه ای از پوشش سبزینه ای شامل درختان، درختچه ها، گل ها، بوته ها و چمن که مفهوم فضای سبز را از نظر شکل ظاهری القا می کند.
- دوم: برآورد انتظارات و وظایفی شامل بهبود کیفیت زیست محیطی انسان، تامین زیبایی و سایر نیازهای اکولوژیک که به عنوان هدف و وظیفه در احداث فضاهای سبز مستتر می باشد.
- با توجه به اهمیت روزافزون فضاهای سبز شهری و گسترش نقش کلیدی آن در عرصه های مختلف زندگی شهری، نیاز به تعریف جامع تر که در برگرنده مفاهیم مورد نیاز در شرایط کنونی باشد وجود دارد، این مفاهیم شامل موارد و مسایل مذکور است:
  - نقش انسان در سازماندهی و مدیریت فضاهای سبز
  - اعمال خلاقیت های مهندسی معماری در طراحی فضاهای سبز
  - در نظر گرفتن مبانی مهندسی محیط زیست
  - لزوم ارائه ضوابط و مقررات و تعیین محاسبات دقیق کارشناسی جهت مشخص کردن سرانه فضای سبز، تفکیک اراضی و رعایت مبانی علمی-تخصصی در زمینه های مختلف شامل مکان یابی، منابع طبیعی (آب و خاک و گیاه) تاسیسات زیست محیطی، بهداشت، اقتصاد و جامعه شناسی.
- برای دست یابی به تعریفی که حتی القدور در برگرنده کلیه مفاهیم بالا باشد، تعریف پیشنهادی زیر را می توان ارائه داد:

«فضای سبز شهری بخشی از فضاهای باز شهری است که عرصه های طبیعی یا مصنوعی آن تحت استقرار درختان، درختچه ها، گل ها، چمن ها و سایر گیاهانی است که بر اساس نظارت و مدیریت انسان با در نظر گرفتن ضوابط، قوانین و تخصص های مرتبط به آن برای بهبود شرایط زیستی، زیستگاهی و رفاهی شهروندان و مراکز جمعیتی غیر روستایی، حفظ، نگهداری و یا بنا می شوند.» (تقی زاده، ۱۳۹۶: ۵-۶)

فضاهای سبز به دو دسته پهنه ای و خطی تقسیم می شوند که محورهای سبز جزء فضاهای سبز خطی هستند.

۲-۳- پایداری زیست محیطی

تمدن اکولوژیکی، نتیجه تفکر عمیق در تمدن صنعت زده و آثار آن است و بوم شهر، ظرف و محملی برای تمدن فرا صنعتی و اکولوژیکی می باشد (محمد علی فیروزی و دیگران به نقل از مصطفوی، ۱۳۹۵: ۱۴). مفهوم پایداری ریشه در یک اصل اکولوژیک دارد. بر اساس این اصل، اگر در هر محیطی به اندازه توان طبیعی تولید محیط زیست، بهره برداری یا بهره وری انجام شود، اصل سرمایه منابع اکولوژیک به طور پایدار باقی می ماند و استفاده انسان ها از محیط به اندازه آن توان تولیدی، همیشه پایدار است. بنابراین، میزان استفاده انسان در آن محیط زیست معین، که در خور توان ها و ظرفیت های محیط است، به این خاطر که به اندازه تمام تولید است، بازده حداکثر و یا بیشینه را نیز دارد (محمد علی فیروزی و دیگران به نقل از مخدوم، ۱۳۹۵: ۱۴) در سال ۱۹۸۷، کمیسیون برانت لند با انتشار گزارش «آینده مشترک ما» بحث پایداری را وارد سیاست های بین المللی نمود. اگرچه به نحوی نام گذاری آن تا اندازه ای انتقاد وارد شد اما با این حال این گزارش اولین تعریف معتبر در مورد توسعه پایدار ارائه داد. بر اساس این گزارش در توسعه پایدار یک جامعه بایستی «مطمئن شویم که احتیاجات نسل امروز تامین گردد؛ بدون اینکه توانایی نسل های آتی برای رسیدن به احتیاجاتشان از بین برود. در توسعه پایدار لازم است که به همه نیازهای اساسی دست یابیم و فرصت ها را به گونه ای تمدید نماییم تا قادر شویم که آرمان های افراد برای رسیدن به یک زندگی بهتر را تحقق بخشیم» (WCED, 1987).

در انتهای دهه ۱۹۸۰، حدود ۳۰ نفر متخصص در امر طراحی اکولوژیکی و اجتماعی، یک هفته از وقت خود را بر روی کلمه «پایداری» صرف نمودند و به این نتیجه رسیدند که "پایداری به معنی جواب های مختلف برای نواحی گوناگون" است. اگرچه هنوز این تعریف پایداری یعنی: «پایداری به این معنی است که استفاده از انرژی و مواد در یک ناحیه ی شهری در توازن با ناحیه ای باشد که قادر است به طور مداوم از طریق فرایندهای طبیعی مانند فتوسنتز، تجزیه بیولوژیکی و فرایندهای بیوشیمیایی که از حیات حمایت می کنند، این موارد را عرضه نمایند» نیز بسیار زیاد مورد استفاده قرار می گیرد (Van der Ryn & Calthrope, 1986). در این راستا یک شهر اکولوژیک پایدار، شهری است که از منابع طبیعی منطقه خود به حد مطلوب بهره برداری کرده و خودکفا باشد و به ساکنین خود معنا ببخشد و اکثر قریب به اتفاق ساکنین این شهر، از سکونت در این فضا احساس رضایت داشته باشند. واژه ی شهر پایدار گستره ی مفهومی وسیعی را در بر می گیرد. بنیادهای شهر پایدار را می توان در هفت بعد مورد بررسی قرار داد که عبارتند از: اقتصاد شهری، جامعه شهری پایدار، زیست بوم شهری پایدار، دسترسی شهری پایدار، زندگی شهری پایدار و مردم سالاری شهری پایدار.

در نهایت منظور از پایداری زیست محیطی، حفاظت محیط زیست برای بقای تمامی اجتماعات در نظامی عادلانه می باشد و نه نگهداشت وضع موجود، در مزیت های محیطی برای لذت جویی های اقلیتی از جهانیان. پایداری زیست محیطی، به عنوان زیر بنای توسعه پایدار شناخته می شود. بر این اساس سازمان ملل اعلام کرده است که مهم ترین اصل در برنامه ریزی توجه به شرایط

مکانی برنامه می باشد. برای پایداری زیست بوم مناطق، باید به کاربری‌های زمین توجه وافر داشت. چرا که در تامین آب، انرژی، غذا و فضای سبز نقش کلیدی دارد. از طرفی توجه به خطرات سوانح طبیعی از جمله خطر سیل، زلزله، خشک سالی، آتش سوزی و ... در شکل دهی به پایداری زیست بوم نقش قابل توجهی دارد.

در نتیجه امروزه در شهرها وجود آلودگی های زیست محیطی از قبیل آلودگی آب و هوا، آلودگی صوتی، آلودگی بصری، تخریب منابع و بهره برداری نامطلوب آن نمودی از ناپایداری زیست محیطی می باشد (محمدی ده چشمه، ۱۳۹۱: ۶). در پایداری محیط شهری، هدف این است که سرمایه ها یا منابع آن شهر به گونه ای حفظ شده و یا حداقل ثابت بماند (محمد علی فیروزی و دیگران به نقل از سوری و ابراهیمی، ۱۳۹۵: ۱۶).

۳- روش تحقیق

با توجه به موضوع مورد بررسی، لزوم مطالعات پیرامون گذشته، حال و آینده مسیرهای سبز و لزوم ارائه الگو و طرح پیشنهادی در این راستا، روش برگزیده در این پژوهش میدانی است. متناسب با موضوع مورد مطالعه، سوالهایی مرتبط، طراحی شد که توسط شهروندان و مسوولین شهری پر گردید تا در مطالعات برای رسیدن به طراحی گراشات و علایق شهروندان و ساکنین در شهر لحاظ گردد.

۳-۱- روش گردآوری اطلاعات

با توجه به ویژگی ها و ابعاد این تحقیق، اطلاعات و داده ها جهت تجزیه و تحلیل ترکیبی از ۳ روش زیر می باشد:

روش اسنادی: مراجعه به کتابخانه و مراکز و ارگان‌های وابسته جهت استفاده از کتابها و مجلات (اسناد چاپی)، گزارش های اداری و سازمانی، استفاده از نقشه‌ها و منابع اینترنتی می باشد که جمع آوری داده ها از طریق مطالعات کتابخانه‌ای صورت می گیرد و اصول و ضوابط طراحی محورهای سبز و اصول رویکرد پایداری زیست محیطی در مبانی نظری مطرح گردید تا در طراحی مورد توجه قرار گیرند.

روش مشاهده و برداشت: در کنار روش اسنادی با توجه به موضوع تحقیق و لزوم ارائه نقشه‌ی طراحی در بخش شناخت وضع موجود و تجزیه و تحلیل، از روش مشاهده برای برداشت استفاده می شود بطوری که برای جمع بندی شناخت وضعیت موجود، با توجه به مطالعات اسنادی و مشاهده، جدول سوات تهیه می شود.

روش مصاحبه: در کنار دو روش فوق برای تعیین میزان گرایش ساکنین و همچنین تعیین اولویتها از روش مصاحبه‌ی حضوری و غیرحضوری استفاده شده است که برای پر کردن پرسشنامه از روش مصاحبه استفاده شده است. نمونه آماری در این تحقیق ۱۲۰ نفر می باشد که ۱۰۰ شهروند و ۲۰ مسؤل شهری مورد پرسش قرار گرفتند.

۳-۲- فرآیند تحقیق

در این پژوهش تجزیه و تحلیل داده ها در چند مرحله به قرار زیر انجام می گیرد:

در **مرحله اول** فرآیند تحقیق پایداری و بهبود کیفیت محیط زیست در چارچوب مبانی نظری «طراحی شهری»، «محورهای سبز» و «پایداری زیست محیطی» مورد بررسی قرار می گیرد و چارچوبی به عنوان اصول طراحی این مسیرها ارائه می گردد.

در **مرحله دوم** شناخت وضعیت موجود و تحلیل عرصه طراحی از طریق جدول و نقشه سوات صورت می گیرد.

در **مرحله سوم** با توجه به اصول و الگوهای استخراج شده در مراحل پیشین و انطباق آن با الگوهای داخلی به ارائه رهنمودهای طراحی در ابعاد کرمونا در محور سبز شهری (ورودی شرقی شهر عباس آباد) پرداخته می شود.

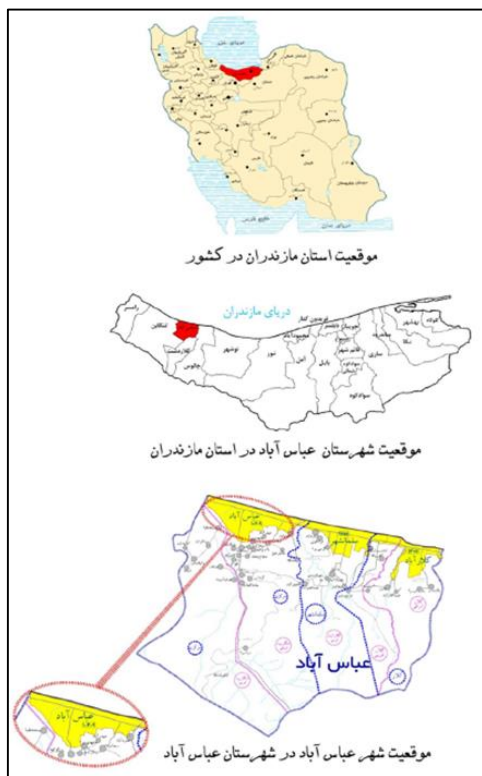
مطالعه پیش رو تنها تلاشی در راستای تحقق این آرمان و ایجاد پایداری هرچه بیشتر در محور سبز ساحلی و بهبود کیفیت محیط زیست شهری است. طرح پیشنهادی می تواند به عنوان الگویی در طراحی محلی و خرد مد نظر قرار گیرد.

۴- شناخت و تحلیل

در این بخش ابتدا شناخت شهر عباس آباد (حوزه فرادست) و سپس شناخت و تحلیل عرصه طراحی بیان می شود.

۱-۴- شناخت شهر عباس آباد

شهر عباس آباد مرکز شهرستان عباس آباد است. از لحاظ موقعیت جغرافیایی، این شهر در طول شرقی ۵۱ درجه و ۹ دقیقه و عرض شمالی ۳۶ درجه و ۴۳ دقیقه واقع شده و ارتفاع متوسط آن از سطح دریای آزاد ۱۵- متر است (طرح جامع-تفصیلی شهر عباس آباد، ۱۳۹۸: ۴۳).

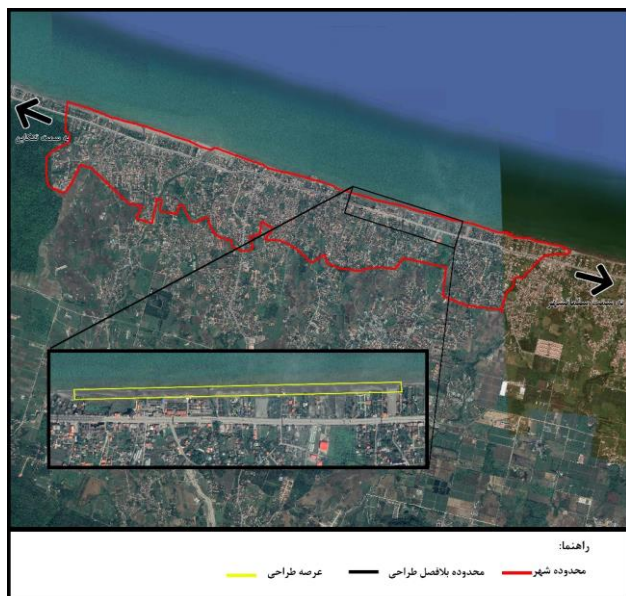
نقشه ۱- موقعیت شهر عباس آباد (ماخذ: طرح جامع-تفصیلی شهر عباس آباد، ۱۳۹۸: ۴۵)

از لحاظ موقعیت طبیعی، این شهر در جنوب دریای مازندران و در منطقه جلگه‌ای نسبتاً مسطح شهرستان عباس آباد قرار گرفته و تنها از سمت جنوب و جنوب غرب به مناطق کوهستانی دسترسی می‌یابد. رودخانه اصلی شهر، کاظم رود نام داشته و با طولی در حدود ۱۹ کیلومتر، در حوضه رودخانه‌های غرب استان قرار دارد. این رودخانه با انشعابات خود از ارتفاعات جنوب شهرستان سرچشمه گرفته و پس از عبور از بخش غربی شهر به سمت شمال و دریای خزر حرکت می‌نماید. از لحاظ توپوگرافی شهر عباس آباد در منطقه ارتفاعی ۲۰- تا صفر استقرار یافته و شیب عمومی شهر کمتر از یک درصد و از جنوب به شمال است. محدوده مورد مطالعه بخشی از پرباران‌ترین مناطق اقلیمی کشور محسوب شده و بارش در انواع مختلف خود، از پدیده‌های مالوف با ساکنان این نواحی است. در این محدوده فصل خشک و یا بدون باران وجود ندارد؛ به طوری که در کم باران‌ترین ماه سال و یا خشک‌ترین فصل سال نیز مقداری بارش فرو می‌ریزد. شایان ذکر است منطقه عباس آباد از نظر پوشش گیاهی در منطقه اشکوب جنگلی تختانی از کرانه‌های دریا قرار دارد که شامل جنگل‌های جلگه‌ای، اراضی ساحلی و مراتع زمستانی می‌باشد (طرح جامع-تفصیلی شهر عباس آباد، ۱۳۹۸: ۴۳). موقعیت شهر عباس آباد در نقشه ۱ نشان داده شده است.

همانطور که در نقشه بالا نشان داده شد، شهر عباس آباد در شهرستان عباس آباد واقع شده است و عرصه طراحی در ورودی شرقی شهر عباس آباد در نوار ساحلی آن قرار گرفته است.

۲-۴- شناخت عرصه طراحی

عرصه طراحی در ورودی شرقی شهر عباس آباد از محدوده کرکاس تا محمد حسین آباد با طول ۱۷۰۰ متر در سمت ساحل قرار دارد (نقشه شماره ۲).

نقشه ۲: شناخت محدوده شهر و عرصه طراحی (ماخذ: نگارنده)

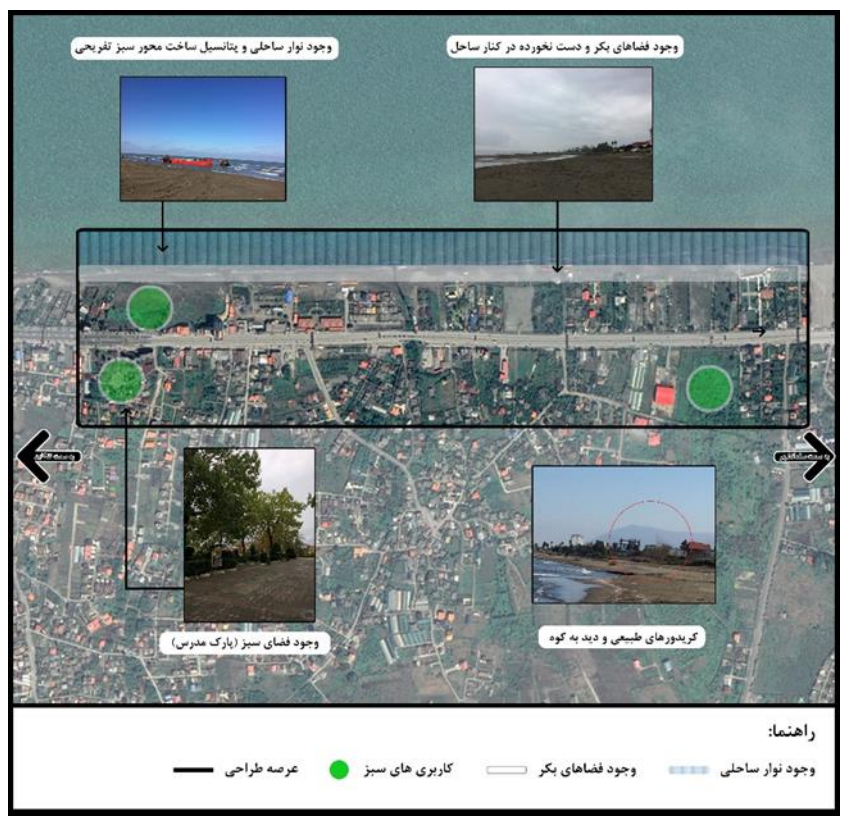
۴-۳- تحلیل و بررسی عرصه طراحی

برای تحلیل عرصه طراحی از جدول (جدول ۱) و نقشه سوات (نقشه ۳ و ۴) استفاده شده است، در جدول سوات نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید عرصه‌ی طراحی بررسی شده است و سپس متناسب با جدول سوات نقشه‌ی آن با تصویر تهیه شده است.

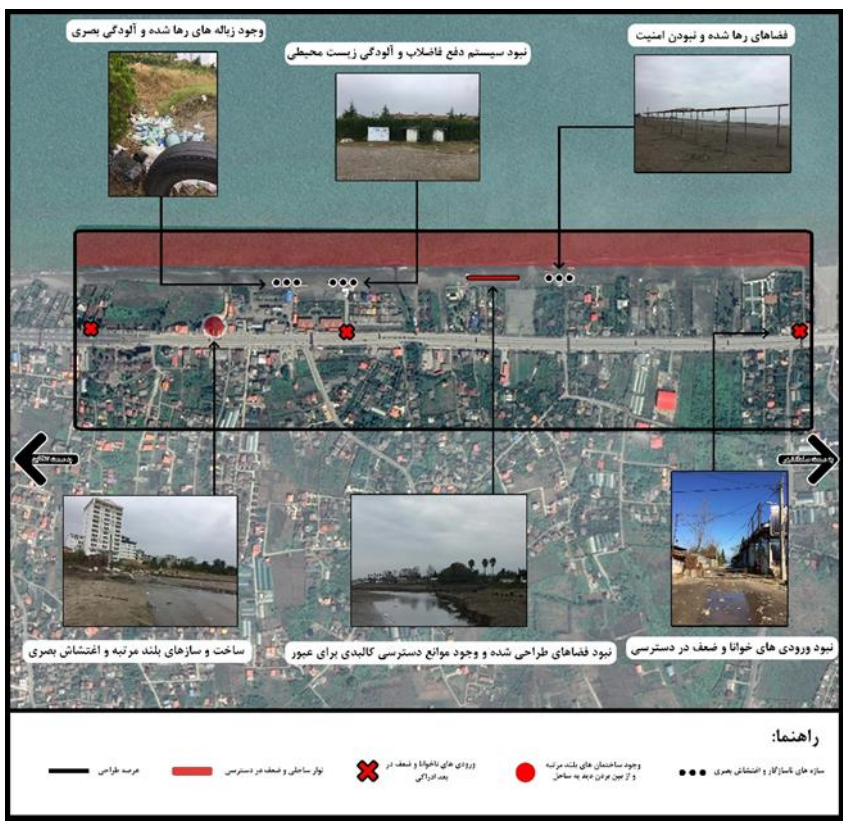
جدول ۱- سوات عرصه طراحی (ماخذ: نگارنده)

ابعاد	قوت	فرصت	ضعف	تهدید
ریخت شناسی	وجود نوار ساحلی بکر	پتانسیل برای فضا سازی و حضور مردم	ساختار خطی محدوده و ضعف در ساختار دسترسی	کم شدن ورودی ها به محدوده مطالعاتی
ادراکی	-	-	نبود ورودی های خوانا و فضاهای تعریف شده برای حضور مردم و دسترسی به دریا	کم شدن حس تعلق مردم و پایین آمدن اشتیاق برای حضور در محل
اجتماعی	بالا بودن تمایل مردم برای روابط اجتماعی (نتایج پرسشنامه)	امکان بالا بودن اشتیاق افراد برای حضور در محل و برخورد با یکدیگر	پایین بودن تعاملات و مراوده بین افراد و نبود چشمان ناظر	منزوی شدن و پایین آمدن نرخ همبستگی
بصری	وجود ساحل و کریدورهای طبیعی	پتانسیل برای حضور مردم و لذت بردن از طبیعت و امکان طراحی پایدار با رویکرد زیست محیطی	ساخت و سازه‌های بلندمرتبه و از بین بردن دید به ساحل و اغتشاش بصری	امکان نابودی و تلاشی اکوسیستم و از بین رفتن فضاهای بکر و تبدیل آن ها به فضاهای ساخته شده
عملکردی	وجود فضاهای بکر در ساحل برای گردشگری	امکان افزایش نرخ گردشگری و حضور توریست و بالا آمدن رفت و آمد در شهر و ایجاد مراکز اشتغالزا برای ساکنین	نبود کاربری های تفریحی-توریستی در محل و نبود فضاهای طراحی شده برای پیاده روی، دوچرخه سواری و... در کنار ساحل	پایین آمدن رضایت‌مندی مراجعه کنندگان در محل و کم شدن نرخ افراد حاضر در محل
زمانی	وجود امامزاده و ایجاد هویت	امکان به یاد ماندن تاریخ اجداد و بالا رفتن حس تعلق	نبود فضاهای تاریخی و فرهنگی و از بین رفتن ساختمان های تاریخی و با هویت	فراموش شدن تاریخچه شهر
زیست محیطی	وجود ساحل بکر و کریدورهای طبیعی مانند کوه	امکان طراحی پایدار و کمک به حفظ اکوسیستم و پیوند بین اکوسیستم و فضاهای ساخته شده	عدم تاسیسات و زیرساخت مناسب برای سرویس بهداشتی و ناکافی بودن بعضی امکانات مانند دفع اصولی فاضلاب و زباله، پارکینگ عمومی و سرویس بهداشتی عمومی	امکان از بین رفتن و تلاشی محیط زیست و امکان آلودگی آب و از بین رفتن آبزیان و به خطر افتادن سلامت شهر

نقشه ۳- قوت و فرصت عرصه طراحی (ماخذ: نگارنده)

نقشه ۴- ضعف و تهدید عرصه طراحی (ماخذ: نگارنده)

۵- رهنمودهای طراحی

در این بخش پس از شناخت و تحلیل عرصه طراحی و متناسب با مبانی نظری، رهنمودهای طراحی در ابعاد کرمونا بیان می-شود.

جدول ۲- رهنمودهای طراحی (ماخذ: نگارنده)

رهنمودهای طراحی		بعد
 <p>طراحی محور سبز ساحلی با عرض ۲۵ متر و طول تقریبی ۱۷۰۰ متر و طراحی ورودی های خوانا برای دسترسی راحت</p>		ریخت شناسی
 <p>طراحی ورودی های خوانا</p>	 <p>طراحی مسیرهای تفکیک شده برای بالا بردن خوانایی</p>	ادراکی
 <p>طراحی فضاهای سرزنده و گسترش روابط اجتماعی</p>		اجتماعی
 <p>طراحی کف پوش های متناسب با محیط (شرایط اقلیمی)</p>	 <p>طراحی با مصالح متناسب با محیط (شرایط اقلیمی)</p>	بصری
 <p>ارتقا سطح کیفیت عرصه طراحی با تفکیک فضای نشسته و پیاده</p>	 <p>ارتقا سطح کیفیت عرصه طراحی با طراحی فضاهای مجزا برای پیاده روی و دوچرخه سواری</p>	عملکردی
 <p>استفاده از آب باران در جهت مصارف شهری</p>	 <p>طراحی پایدار با کاشت گیاهان و درختان همیشه سبز</p>	زیست محیطی

نتیجه گیری

طبق بررسی های انجام شده هیچ معبر با کارکرد تفریحی، دوچرخه سواری یا پیاده راه در سطح شهر وجود ندارد. در حاشیه شمالی شهر به دلیل همجواری با دریا زمینه برای ایجاد معبر با عملکردهای تفریحی، پیاده روی و دوچرخه سواری وجود دارد. در طرح تفصیلی نیز معبری در مرز شمالی شهر و به موازات ساحل پیشنهاد شده است که در آینده می تواند دارای این نقش باشد. (طرح جامع-تفصیلی شهر عباس آباد، جلد دوم، ۱۳۹۸: ۲۰۲) با توجه به پیشنهادات طرح جامع و مطالعات صورت گرفته در سطح شهر می توان نتیجه گرفت که شهر عباس آباد نیازمند مکانی برای حضور مردم است تا بتوانند ساعاتی از زندگی خودشان را در سطح شهر سپری کنند. همچنین با مطالعات صورت گرفته در مورد شناخت و تحلیل وضعیت موجود شهر دارای پتانسیل برای طراحی و ساخت این مکان می باشد. همچنین به دلیل قرار گیری شهر عباس آباد در ناحیه شمالی کشور و موقعیت خاص جغرافیایی آن، توجه به رویکر پایداری زیست محیطی امری ضروری است که در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته است. بنابراین پس از بیان اهداف و سوالات تحقیق، مبانی نظری متناسب با موضوع تحقیق آورده شده است و با توجه به موضوع تحقیق از روش تحقیق میدانی استفاده شده است و با توجه به نمونه های موردی داخل و خارج از کشور و مطالعات وضعیت موجود، طراحی در ابعاد کروناس صورت گرفته است.

منابع

۱. امینیان، مهدی و محسن امینیان (۱۳۹۳)، «توسعه ی پایدار فضای سبز شهری با رویکرد مدیریت یکپارچه»، کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری، شماره ۶: ۱۹-۱
۲. تقی زاده، مجید (۱۳۹۶)، طراحی و تعریف فضایی سبز شهری (۱)، واحد آموزش سازمان پارک ها و فضای سبز شهرداری تبریز، ۵۸-۱
۳. طرح جامع- تفصیلی شهر عباس آباد (۱۳۹۸)، بررسی و شناخت شهر (خصوصیات محیطی، اقلیمی، جمعیتی-اجتماعی و اقتصادی)، جلد اول
۴. طرح جامع-تفصیلی شهر عباس آباد (۱۳۹۸)، بررسی و شناخت شهر (خصوصیات کالبدی)، جلد دوم
۵. فیروزی، محمد علی، مصطفی محمدی ده چشمه و جعفر سعیدی (۱۳۹۵)، ارزیابی شاخص های پایداری زیست محیطی با تاکید بر آلودگی هوا و آلاینده های صنعتی (مطالعه موردی: کلان شهر اهواز)، فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهش های بوم شناسی شهری، شماره ۸: ۲۸-۱۳
۶. محمدی ده چشمه، مصطفی (۱۳۹۱)، «ناپایداری زیست بوم شهری؛ چالشی جهانی در قرن بیست و یکم»، اولین اجلاس ملی راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار، وزارت کشور، تهران
۷. مدهوشی، مهرداد و نادر ناصرپور (۱۳۸۲)، «ارزیابی موانع توسعه ی گردشگری در استان لرستان»، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۲۸
۸. معاونت نظارت راهبردی دفتر نظام فنی اجرایی (۱۳۹۸)، ضوابط طراحی فضاهای سبز شهری، نشریه شماره ۲۰۳
۹. مفیدی شمیرانی، سیدمجید و علی افتخاری مقدم (۱۳۸۸)، «توسعه پایدار شهری، دیدگاه ها و اصول اجرایی آن در کشورهای در حال توسعه»، فصلنامه بین المللی تحقیقات ساخت و ساز شهری، جلد ششم، شماره ۱۲: ۲۵-۱۵
10. Rowley, Alan (1992), Definitions of urban design: "The nature and concerns of urban design", planning practice and research, vol.9, no.3
11. Van der Ryn and P. Calthrope (1986), "sustainable communities: A New Design Synthesis for Cities, suburbs and Towns", San Francisco: Sierra club.
12. World Commission on Environment and Development (1987), "Our Common Future", Oxford: Oxford University press.